PODPIS ZAUFANY
MAGDALENA
KOWALEWSKA-ŁUKUĆ
28.03.2022 10:50:59 [GMT+2]
Dokument podpisany elektronicznie
podpisem zaufanym

Autoreferat

1. Imię i nazwisko.
   Magdalena Kowalewska-Łukuć

2. **Posiadane dyplomy, stopnie naukowe lub artystyczne – z podaniem podmiotu nadającego stopień, roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej.**

Dyplom magistra prawa uzyskałam w 2011 r. po ukończeniu na WPiA UAM 5-letnich stacjonarnych studiów magisterskich na kierunku prawo. Również w 2011 r. ukończyłam 5-letnie stacjonarne studia magisterskie w Instytucie Psychologii na WNS UAM i uzyskałam dyplom magistra psychologii. W tym samym roku rozpoczęłam na WPiA UAM w Poznaniu stacjonarne studia doktoranckie na kierunku prawo. Studia te sfinalizowałam przygotowaniem pod kierunkiem prof. dr hab. Łukasza Pohla rozprawy doktorskiej „Zamiar ewentualny w świetle psychologii", recenzowanej przez prof. dr hab. Tomasza Kaczmarka oraz prof. dr hab. Leszka Kubickiego i obronionej z wyróżnieniem na WPiA UAM w dniu 2 października 2014 r. Stopień doktora nauk prawnych uzyskałam na mocy uchwały Rady Wydziału WPiA UAM z dnia 21 października 2014 r.

3. **Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych lub artystycznych.**

Po uzyskaniu w październiku 2014 r. stopnia doktora nauk prawnych na WPiA UAM, podjęłam w listopadzie 2014 r. zatrudnienie na WPiA US na stanowisku adiunkta w Katedrze Prawa Karnego, gdzie pracuję do dzisiaj. W latach 2014-2015 na podstawie umów cywilnoprawnych byłam zatrudniona na WPiA UAM oraz na Wyższej Szkole Umiejętności Społecznych (WSUS) w Poznaniu w celu prowadzenia zajęć dydaktycznych z zakresu prawa karnego.

W latach 2011-2013 byłam zatrudniona na stanowisku p.o. asystenta sędziego w Sądzie Okręgowym w Poznaniu. Od 2014 r. współpracuję z Kancelarią Prawną Filipiak Babicz Legal sp. k. w Poznaniu w charakterze prawnika-konsultanta.

4. **Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.).**

Osiągnięcie naukowe w rozumieniu art. 219 ust. 1 pkt 2 lit. a ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.). stanowiące podstawę ubiegania się o stopień doktora habilitowanego nauk prawnych, ma stanowić monografia mojego autorstwa pt. „Wina w prawie karnym". Wskazana praca została wydana przez wydawnictwo Wolters Kluwer (ISBN 978-83-8160-372-0). Recenzentem wydawniczym pracy była prof. UŁ dr hab. Agnieszka Liszewska.

Problematyka winy w prawie karnym, mimo że jest podejmowana i analizowana przez naukę prawa karnego od stuleci, nieprzerwanie pozostaje przedmiotem rozważań i sporów nie tylko wśród polskich karnistów. Wciąż nie wydaje się jednak by istniała dziś pewność co do tego czym jest wina w prawie karnym, jak należy ujmować jej istotę, jaka jest właściwa teoria winy, czy wreszcie, jak wygląda katalog przesłanek jej przypisania.

Zajęcie się problematyką winy na gruncie prawa karnego było zatem, i wciąż jest, pewnym wyzwaniem naukowym. Napisana przeze mnie praca stanowić ma skromną próbę podjęcia takiego wyzwania. Jej zasadniczym celem jest analiza istoty winy w polskim prawie karnym. Jednocześnie jednak, niejako w ramach poszukiwania nowych ścieżek w prawnokarnym dyskursie o winie, przyjęłam w niej założenie, że celowe dla uchwycenia istoty winy w prawie karnym może być uwzględnienie ustaleń i wniosków dotyczących winy, płynących z innych obszarów nauki. Wina nie jest przecież domeną jedynie nauki prawa. Pozostaje także przedmiotem badań innych dyscyplin naukowych. Można tu wskazać chociażby na filozofię, czy psychologię.

Celowość uwzględnienia w prawnokarnej analizie istoty winy ustaleń z dziedziny filozofii oraz psychologii uzasadniona zdaje się być również tym, że wskazane obszary nauki czynią przedmiotem badań winę jako taką, wolną od wszelkich karnistycznych wymogów stawianych winie jako elementowi struktury przestępstwa. Filozoficzne i psychologiczne ustalenia o istocie winy są zatem w pewnym sensie pierwotne względem badań i ustaleń prawnokarnych. Na gruncie prawa karnego badanie istoty winy pozostaje zazwyczaj zakotwiczone dogmatycznie. Wina w prawie karnym ma przy tym charakter normatywny, i nie chodzi tu wcale o akceptację którejś z normatywnych teorii winy, ale o fakt, że bada się ją zawsze z perspektywy tego, że jest ona jednym z elementów struktury przestępstwa, kryterium wartościowania danego zachowania w prawie karnym. Nadto, zwrócić trzeba uwagę, że efektem karnistycznych badań i rozważań nad winą pozostają jej poszczególne teorie.

Wspomnieć tu można chociażby trzy główne z nich – teorię psychologiczną, teorię normatywną kompleksową i czystą normatywną teorię winy. Porządkują one ustalenia dotyczące nie tylko istoty winy, ale i całej struktury przestępstwa. Analizowane chronologicznie, ukazują obraz ewolucji w myśleniu o winie na gruncie prawa karnego. Mają jednak jedną zasadniczą wadę – są nieweryfikowalne. Ocenione jako prawdziwe lub fałszywe mogą być bowiem tylko te twierdzenia dotyczące podstaw odpowiedzialności karnej, które są w jakiś sposób osadzone w rzeczywistości, mają charakter ontologiczny. Wina w prawie karnym jest zaś bytem normatywnym.

W świetle powyższych założeń i ustaleń, jednym z celów napisanej przeze mnie pracy była próba poszukania ontologicznych podstaw winy i przesłanek jej przypisania, a więc ontologicznych podstaw tego, co w prawie karnym odbywa się na poziomie normatywnym tj. wartościowania czynu pod kątem winy. Próba ta została poprzedzona krótkim naszkicowaniem historii kształtowania się winy w prawie karnym jako jednej z przesłanek odpowiedzialności sprawcy. Szkic ten przedstawiony został w rozdziale I pracy. Prześledzenie w nim ewolucji winy w prawie karnym uznałam za uzasadnione ze względu na fakt, że jej proces stanowi pewną wskazówkę, co do tego, czym rzeczywiście jest wina w prawie karnym oraz jak powinny zostać sformułowane jej przesłanki. Celowe było również dokonanie przeglądu dotychczasowych teorii winy wypracowanych w prawie karnym. Ustalenia i wnioski z tego przeglądu, które zawarłam w rozdziale II, mogą sugerować, że antagonizm pomiędzy, poszczególnymi teoriami winy jest znaczny. Jak już jednak wskazano, dotychczasowe teorie winy zdają się mieć jedną cechę wspólną – ich założenia są nieweryfikowalne. Taki wniosek z analizy przedstawionej w II rozdziale pracy zadecydował o jej ostatecznym kształcie i stanowił asumpt do podjęcia w niej próby sięgnięcia poza obszar nauki prawa karnego w poszukiwaniu informacji o istocie winy i jej adekwatnej teorii.

Efektem tej próby są rozdziały III i IV pracy, stanowiące jej kluczową część. W rozdziale III zanalizowane zostały możliwe problemy i ograniczenia metodologiczne związane z próbą wykorzystania ustaleń z zakresu filozofii i psychologii na gruncie prawa karnego, w tym konkretnie w zakresie problematyki winy. Zwięźle przedstawiono w nim również ogólne ujęcie winy w nauce filozofii, teologii i psychologii. Rozważono także problematykę winy w kontekście sporu determinizmu z indeterminizmem. Odniesiono się ponadto do podejmowanych ostatnio w niektórych badaniach z zakresu neuropsychologii i neurofilozofii prób podważenia zasadności mówienia o sprawstwie, winie i odpowiedzialności człowieka. Przede wszystkim jednak, w rozdziale III przedstawione zostały filozoficzne koncepcje P. Strawsona i J. Prinza oraz psychologiczna koncepcja B. Weinera dotyczące procesu

przypisywania winy i odpowiedzialności, które posłużyły mi następnie jako źródło wniosków i tez dotyczących istoty winy w prawie karnym. Ustalenia płynące z koncepcji reaktywnych postaw P. Strawsona, konstruktywnego sentymentalizmu J. Prinza oraz empirycznych badań B. Weinera dotyczących atrybucji winy i odpowiedzialności zdają się bowiem stanowić ontologiczne oparcie dla prawnokarnej konstrukcji winy i jej przypisania.

Integracja wniosków płynących z badań wspomnianych autorów wskazuje, że wina, niekoniecznie prawnokarna, ale wina jako taka, jest efektem emocjonalno-poznawczego sądu powstającego w procesie oceny jakiegoś czynu. Proces ten rozpoczyna się od dostrzeżenia danego czynu przez podmiot mający dokonać jego oceny. Dostrzeżenie go może wywołać w podmiocie oceniającym wstępną, nieepistemiczną reakcję emocjonalną. W wypadku gdy wstępna reakcja danego czynu jest negatywna, emocją tą może być np. gniew czy oburzenie. Wstępna reakcja podmiotu oceniającego dany czyn zostaje poddana weryfikacji w ramach analizy spełnienia przez ten czyn dwóch warunków – warunku kognitywnego i warunku kontroli. Pierwszy z nich dotyczy niezakłóconego stanu świadomości osoby dopuszczającej się ocenianego czynu, drugi jej niezakłóconej woli. W sytuacji stwierdzenia przez oceniający podmiot spełnienia się obu wskazanych warunków, wstępna negatywna reakcja na oceniany czyn zostaje utrzymana, co implikuje powstanie sądu o przypisaniu winy osobie, która dopuściła się tego czynu. Sąd ten podbudowany zostaje już bardziej złożoną, epistemiczną emocją moralną. W wypadku niespełnienia jednego ze wskazanych warunków, wina nie zostanie przypisana. Wcześniejsza ewentualna pierwotna nieepistemiczna negatywna reakcja emocjonalna zostaje wówczas zawieszona bądź zredukowana. Zatem, tym co implikuje przypisanie danej osobie winy w popełnieniu czynu, jest spełnienie się w ramach tego czynu warunku kognitywnego i warunku kontroli.

Wyłaniająca się z obszaru filozofii i psychologii konstrukcja modelu przypisania winy posłużyła w rozdziale IV pracy do nakreślenia własnego ujęcia winy. Winę zdefiniowałam w nim jako zarzut czyniony sprawcy ze względu na popełnienie przezeń czynu zabronionego, w sytuacji gdy sprawca ten miał możliwość prawidłowego rozeznania znaczenia tegoż czynu (warunek kognitywny) oraz możliwość suwerennego nim pokierowania (warunek kontroli), czyli gdy jego wola i świadomość pozostawały niezakłócone. Na zarzut ten składają się dwa zasadnicze komponenty – poznawczy i emocjonalny. Pierwszy jest nośnikiem informacji o ocenianym czynie, efektem stwierdzenia ziszczenia się warunku kognitywnego i warunku kontroli. Komponent emocjonalny wyraża natomiast ujemny ładunek reakcji oceniającego podmiotu na czyn sprawcy. Komponent ten pozostaje zakotwiczony we wcześniejszych względem winy stopniach struktury przestępstwa. Wszak o winie jako negatywnej ocenie

zachowania się sprawcy czynu zabronionego decyduje fakt, że zachowanie to jest właśnie czynem zabronionym, bezprawnym, a przede wszystkim karygodnym, a więc z punktu widzenia obowiązujących norm prawnych, niedopuszczalnym i społecznie szkodliwym.

Określenie przeze mnie winy jako zarzutu czynionego sprawcy ze względu na spełnienie się określonych przesłanek zogniskowanych w warunku kognitywnych i warunku kontroli konweniuje z założeniami czystej normatywnej teorii winy. Teoria ta jednak, chcąc „oczyścić" pojęcie winy z wszelkich elementów psychicznych, by definitywnie zerwać z pozostałościami teorii psychologicznej funkcjonującymi w ujęciu kompleksowym, w zasadzie ogranicza istotę winy do zarzutu, sprawiając wrażenie pozostawienia przesłanek przypisania winy niejako poza rozważaniami o jej istocie. Tymczasem, jak starałam się to ukazać w swojej pracy, zasadne jest włączenie w obręb definicji winy tego, co stanowi jej podstawę tj. warunku kognitywnego i warunku kontroli. Warunki te dopełniają zaproponowane przeze mnie ujęcie winy, która jest zarzutem czynionym sprawcy ze względu na popełnienie przezeń czynu zabronionego w sytuacji, gdy miał on możliwość prawidłowego rozeznania znaczenia swojego czynu oraz możliwość suwerennego nim pokierowania. Takie doprecyzowanie winy zdaje się sprawiać, że uwzględnia ona czynniki subiektywne związane z osobą sprawcy i jego czynem.

Wysunięta przeze mnie w IV rozdziale pracy teza, że warunek kognitywny i warunek kontroli są syntezą dotychczas wyodrębnionych w prawie karnym pozytywnych i negatywnych przesłanek przypisania winy, została poddana weryfikacji w rozdziale V. Skonfrontowałam w nim istotę obu warunków z konstrukcją niepoczytalności, błędu i stanu wyższej konieczności z art. 26 § 2 kk oraz z wymogami stawianymi podmiotowi przestępstwa w zakresie jego dojrzałości. Wyniki analizy wskazanych okoliczności związanych z możliwością przypisania lub koniecznością wyłączenia winy sprawcy potwierdzają, że warunek kognitywny i warunek kontroli są syntezą przesłanek przypisania winy formułowanych przez polską karnistykę.

Uznając, że winę warunkuje niezakłócony stan świadomości sprawcy oraz dowolność jego czynu, przyjęłam ponadto możliwość funkcjonowania pozaustawowych okoliczności wyłączających winę. Nie sposób przecież przewidzieć wszystkich możliwych okoliczności prowadzących do niespełnienia się warunku kognitywnego lub warunku kontroli. Dokonana przeze mnie analiza przesłanek przypisania winy wykazała nadto, że są one stopniowalne. Tym samym za stopniowalną należałoby chyba uznać również samą winę. Konstytuujące ją warunki, tj. warunek kognitywny i warunek kontroli, mogą bowiem pozostawać spełnione w różnym stopniu.

Nakreślone przeze mnie ujęcie winy oraz synteza jej przesłanek w warunku kognitywnym i warunku kontroli zostały w VI rozdziale pracy wykorzystane również do

rozważenia możliwych funkcji winy w prawie karnym. Analiza art. 1 § 3 kk, uznawanego za przepis wyrażający legitymizującą funkcję winy, wskazuje, że zarzut czyniony sprawcy staje się legitymacją, czy wręcz motywacją do wymierzenia mu kary. Tak zakreślona funkcja winy wyraża się w uwypuklonej w zaproponowanym przeze mnie ujęciu winy, konieczności poprzedzenia ukarania sprawcy rozważeniem kwestii spełnienia się warunku kognitywnego i warunku kontroli pozwalających na uczynienie mu zarzutu. Stwierdzenie braku spełnienia się jednego z tych warunków powoduje zawieszenie negatywnej oceny czynu i blokuje tym samym możliwość wymierzenia sprawcy kary.

Analizując legitymizującą funkcję winy zwróciłam również uwagę na zasadność podjęcia próby sformułowania wyrażonej w art. 1 § 3 kk tzw. zasady winy w sposób pozytywny. Wydaje się, że pozwoliłoby to uniknąć wątpliwości co do ewentualnego funkcjonowania domniemania winy w prawie karnym materialnym.

Stwierdzona już w oparciu o rozważania z rozdziału IV i V pracy możliwość stopniowania winy stała się kluczowa w rozważaniu limitującej funkcji winy. Jeśli sprawca może w mniejszym bądź większym stopniu prawidłowo rozpoznawać znaczenie swojego czynu oraz mieć mniejszy lub większy stopień suwerenności w kierowaniu swoim czynem, to stopień jego winy w popełnieniu tego czynu jest wypadkową stopnia ziszczenia się w tym czynie warunku kognitywnego i warunku kontroli. Możliwość stopniowania winy pozwala zaś na urzeczywistnienie jej funkcji limitującej wymiar kary. Analiza limitującej funkcji winy stała się również w rozdziale VI pracy asumptem do rozważań nad wzajemną relacją płaszczyzny karygodności czynu i płaszczyzny winy. W polskiej nauce prawa karnego obecnie zdaje się przeważać pogląd, że stopień społecznej szkodliwości czynu współdecyduje o stopniu winy. Wydaje się, że konkretne stanowisko w tej kwestii uzależnione jest od przyjętej definicji winy. W zaproponowanym przeze mnie ujęciu winy jako zarzutu czynionego sprawcy w oparciu o spełnienie się warunku kognitywnego i warunku kontroli, negatywna ocena czynu zostaje przez winę jedynie uprawomocniona. Sam negatywny charakter tej oceny jest zaś wynikiem jego karygodności. Wina sprawcy pozwala „jedynie" tę ujemność oceny utrzymać, przypisać sprawcy ów karygodny czyn i w konsekwencji pociągnąć go do odpowiedzialności karnej. Przyjęcie takiej optyki na wzajemną relację między karygodności a winą pozwoliło mi na stwierdzenie, że stopień winy oraz stopień społecznej szkodliwości czynu pozostają dwiema odrębnymi miarami oceny danego czynu zabronionego.

Podjęcie się wyzwania w postaci analizy istoty winy w prawie karnym z pewnością można by uznać za zwieńczone sukcesem, gdyby doprowadziło ono do opracowania nowej, trafnej, spójnej teorii winy. Napisana przeze mnie praca nie przyniosła takiego efektu. Nie taki

też był jednak jej cel. W pracy tej, jak już zaznaczyłam, starałam się bowiem poszukać ontologicznego oparcia dla prawnokarnej konstrukcji winy i jej przypisania. Efekty podjętej próby realizacji takiego celu zdają się potwierdzać najważniejsze założenia czystej normatywnej teorii winy. Być może sformułowanie przeze mnie w ten sposób argumentu na rzecz jednej z funkcjonującej teorii, argumentu mającego uzasadnienie pochodzące z zupełnie innego obszaru nauki, przyczyni się, choć w najmniejszym stopniu, do pewnego postępu w karnistycznych badaniach nad winą, lub też będzie przynajmniej stanowiło przyczynek do dalszej dyskusji nad winą w polskim prawie karnym.

5. **Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.**

Moja istotna aktywność naukowa realizowana w więcej niż jednej uczelni lub instytucji naukowej wyraża się w:

a) publikacjach naukowych (monografiach, artykułach, rozdziałach w opracowaniach zbiorowych);
b) czynnym udziale w konferencjach naukowych – krajowych i zagranicznych, organizowanych przez podmioty krajowe oraz zagraniczne – m.in. Uniwersytet Szczeciński, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, czy Uniwersytet Europejski Viadrina we Frankfurcie nad Odrą;
c) udziale w zespołach badawczych i prowadzeniu badań naukowych na WPiA US oraz zleconych przez Instytut Wymiaru Sprawiedliwości:
    - Projekt „Subiektywizm w prawie karnym" (nr 504-5000-240-864) realizowany na WPiA US w ramach dotacji celowej na działalność polegającą na prowadzeniu badań naukowych lub prac rozwojowych oraz zadań z nimi związanych, służących rozwojowi młodych naukowców oraz uczestników studiów doktoranckich, 2016;
    - Projekt „Wina w prawie karnym" (nr 504-5000-241-020) realizowany na WPiA US w ramach dotacji celowej na działalność polegającą na prowadzeniu badań naukowych lub prac rozwojowych oraz zadań z nimi związanych, służących rozwojowi młodych naukowców oraz uczestników studiów doktoranckich, 2017;
    - Projekt „Prostytucja i czerpanie z niej korzyści majątkowych – analiza prawnoporównawcza", na zlecenie Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości, 2017

(https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2018/10/IWS_Kowalewska-%C5%81uku%C4%87-M._Prostytucja-i-czerpanie-z-niej-korzy%C5%9Bci-majatkowych.pdf);

- Projekt „Diagnostyka sądowo-kryminalna w orzekaniu i wykonywaniu warunkowego przedterminowego zwolnienia w teorii i praktyce sądowej", na zlecenie Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości, 2018-2019 (https://pwd.iws.gov.pl/wp-content/uploads/2019/10/J.-Niko%C5%82ajew-K.-Burdziak-M.Jankowski.pdf);

d) udziale w charakterze wykonawcy (research-cooridantor) w projekcie naukowym w ramach grantu naukowego z NCN w konkursie SONATA, realizowanym na WPiA UAM w Poznaniu, kierownik projektu: dr hab. prof. UAM Elżbieta Hryniewcz-Lach (http://uam.growndev.pl/en/);

e) udziale w charakterze wykonawcy w projekcie naukowym „Effective Justice – International and Comparative Approaches", realizowanym na WPiA UAM oraz Wydziale Nauk Prawnych Uniwersytetu w Bolonii, kierownicy projektu: dr hab. prof. UAM Barbara Janusz-Pohl i prof. Daniele Vicoli, obszar moich badań dotyczy przesłuchania małoletniego w polskim postępowaniu karnym na tle międzynarodowych i europejskich standardów prawnych (https://www.effective-justice.com/);

f) udziale w charakterze mentora w międzynarodowym programie The ARROW Project – „Improvement of Research and Innovation Skills in Mongolian Universities" (https://arrow.ulpgc.es/).

Pokłosiem mojej aktywności naukowej są 3 monografie (w tym monografia wskazana w pkt 4), 17 rozdziałów w monografiach naukowych (w tym 6 przed uzyskaniem stopnia doktora), 25 artykułów naukowych (w tym 4 przed uzyskaniem stopnia doktora), wystąpienie z referatem na 14 ogólnopolskich i międzynarodowych konferencjach naukowych (w tym 5 przed uzyskaniem stopnia doktora), udział w 7 projektach naukowych (w tym 2 na WPiA US, 2 w ramach badań naukowych zleconych przez Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, 1 w ramach grantu naukowego z NCN w konkursie SONATA, 1 we współpracy WPiA UAM i Uniwersytetu w Bolonii oraz 1 w ramach programu The ARROW Project – „Improvement of Research and Innovation Skills in Mongolian Universities").

Efekty mojej istotnej aktywności naukowej, poza osiągnięciem naukowym wskazanym w pkt 4, znajdują zatem odzwierciedlenie przede wszystkim w opublikowanych artykułach

naukowych oraz dwóch monografiach. Zakres przedmiotowy i tematyka tych publikacji są w dużej mierze zdeterminowane próbą łączenia przeze mnie w pracy naukowej posiadanej wiedzy z zakresu prawa karnego oraz psychologii. Wyraz temu dają już moje pierwsze artykuły naukowe, opublikowane krótko po uzyskaniu dyplomów magistra prawa i magistra psychologii. Przykładem może być tutaj artykuł traktujący o motywacji sprawcy czynu zabronionego (*Motywacja sprawcy czynu zabronionego, [w:] Interdyscyplinarność badań w naukach penalnych, red. I Sepioło, Warszawa 2012*), w którym starałam się uchwycić istotę motywacji w oparciu o ustalenia z zakresu psychologii, by następnie dokonać próby aplikacji tych ustaleń na grunt problematyki motywacji sprawcy czynu zabronionego, obecnej przede wszystkim w treści art. 40 § 2, art. 53 § 2, art. 115 § 2 oraz art. 148 § 2 pkt 3 kk. Próba łączenia w pracy naukowej dziedziny prawa i psychologii widoczna jest również w moich innych opracowaniach. Wskazać tu można chociażby na napisany przeze mnie we współpracy z M. Nawrockim artykuł o subiektywizmie w polskim prawie karnym (*From the psychologism of Lenon Petrazycki to the model of subjective criminal liability in the Polish law, in: The Concepts of Modern Law. Central European Traditions, Michał Peno, Konrad Burdziak, eds.*), artykuł o składaniu przez świadka fałszywych zeznań (*Złożenie przez świadka fałszywych zeznań w sytuacji jego niewiedzy o prawie do odmowy składania zeznań lub uchylenia się od odpowiedzi na pytanie a możliwość pociągnięcia go do odpowiedzialności karnej, Państwo i Prawo 2019, nr 12* – współautor Ł. Buczek), czy wreszcie artykuł poruszający problematykę zabójstwa eutanatycznego jako anormalnej sytuacji motywacyjnej (*Zabójstwo eutanatyczne jako anormalna sytuacja motywacyjna – Acta Iuris Stetinensis 2021, nr 3*).

Niezależnie od wskazanego wyżej ukierunkowania mojej aktywności naukowej, można ją podzielić na pięć obszarów badawczych.

I. Pierwszy z nich, najbardziej obszerny, obejmuje zagadnienia związane z subiektywnymi aspektami odpowiedzialności karnej. Tego obszaru dotyczyły też badania w prowadzone w ramach projektów „Subiektywizm w prawie karnym" i „Wina w prawie karnym". Większość moich opracowań naukowych zgrupowanych w tym obszarze badawczym dotyczy problematyki strony podmiotowej czynu zabronionego, część z nich poświęcona jest spornym kwestiom związanym z dyferencjacją płaszczyzny strony podmiotowej i winy, trzy artykuły zaś poświęcone zostały kwestiom ściśle związanym z problematyką winy i jej przesłanek.

Problematyce strony podmiotowej czynu zabronionego, ze szczególnym naciskiem na konstrukcję zamiaru ewentualnego, poświęciłam swoją rozprawę doktorską, której pokłosiem jest monografia *Zamiar ewentualny w świetle psychologii, Poznań 2015*. Zasadniczym celem tej pracy była próba wykazania, że istotę godzenia się sprawcy na popełnienie czynu zabronionego można opisać w kategorii procesów psychicznych – poznawczych, emocjonalnych, motywacyjnych, wartościowania i decyzyjnych, a w konsekwencji, że zamiar ewentualny ma rzeczywiste podstawy ontologiczne, a nie jest tylko wyszukaną normatywną konstrukcją. Przeprowadzona w przedmiotowej pracy analiza istoty zamiaru ewentualnego w oparciu o ustalenia z zakresu psychologii zdaje się tak sformułowaną tezę potwierdzać. Ponadto, w toku prowadzonych w monografii rozważań, dokonałam dyferencjacji zamiaru ewentualnego z płaszczyzną zamiaru bezpośredniego oraz tzw. świadomej nieumyślności, wykorzystując do tego już nie tylko ustalenia z zakresu psychologii, ale również koncepcję interpretacji karnistycznej W. Patryasa oraz jego pracę o uznawaniu zdań.

Moje zainteresowanie problematyką strony podmiotowej czynu zabronionego owocowało również badaniem kwestii bardziej szczegółowych. Przykładem może być tutaj analiza zagadnienia prawidłowego określania strony podmiotowej czynów popełnianych z tzw. świadomością pełną (*Strona podmiotowa czynów zabronionych popełnianych z tzw. świadomością pełną w świetle zasady nullum crimen sine lege, [w:] Nullum crimen sine lege, red. I. Seopioło, Warszawa 2013*). W artykule poświęconym tej kwestii, opublikowanym jeszcze przed uzyskaniem stopnia doktora, starałam się przedstawić argumenty przeciwko praktyce automatycznego łączenia tzw. pełnej świadomości sprawcy z zamiarem bezpośrednim oraz rozpatrzyć poprawność takiego zabiegu w kontekście zasady *nullum crimen sine lege*. Z kolei w artykule naukowym traktującym o tzw. przestępstwach z zapomnienia (*Przestępstwa z zapomnienia, Prokuratura Prawo 2015, nr 3*) wykorzystując ustalenia z zakresu psychologii dotyczące mechanizmu zapominania, dokonałam przeglądu i weryfikacji dotychczasowych poglądów doktryny prawa karnego na kwestię przestępstw będących efektem zapomnienia oraz podjęłam próbę udzielania odpowiedzi na pytanie o możliwy kształt strony podmiotowej tzw. przestępstw z zapomnienia.

Efektem prowadzonych przeze mnie badań nad stroną podmiotową czynu zabronionego jest również analiza problematyki strony podmiotowej na gruncie przestępstw polegających na spowodowaniu uszczerbku na zdrowiu (*Ustawowa charakterystyka znamienia skutku a jego subiektywna konkretyzacja na gruncie art. 156 § 1 kk, współautor: M. Gałęski, [w:] Karne aspekty spowodowania uszczerbku na zdrowiu w prawie polskim, niemieckim i austriackim, red. E. Hryniewicz, M. Małolepszy, Poznań 2013* – publikacja przed uzyskaniem stopnia

doktora, oraz *Kryteria i sposób stopniowania uszczerbków na zdrowiu w kontekście znamion strony podmiotowej czynu zabronionego, [w:] Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu. Aspekty prawne, kryminologiczne i kryminalistyczne, red. D. Semków, Warszawa 2018*). Pierwszy ze wskazanych artykułów przedstawia analizę powstających w praktyce prawa karnego problemów z ustaleniem zakresu świadomości sprawcy powodującego uszczerbek na zdrowiu. Zwrócono w nim przede wszystkim uwagę na możliwy brak subiektywnej konkretyzacji znamienia skutku przez sprawcę i zaproponowano by w wypadku przestępstw z art. 156 i 157 kk przedmiotem świadomości sprawcy czynić skutek o określonym poziomie ujemności dla zdrowia pokrzywdzonego, nie zaś skutek wyraźnie skonkretyzowany. Nie poprzestając na takim rozwiązaniu problemu, w artykule pt. „*Kryteria i sposób stopniowania uszczerbków na zdrowiu w kontekście znamion strony podmiotowej czynu zabronionego*" ponownie zwróciłam uwagę, że dość szczegółowa regulacja spowodowania ciężkiego uszczerbku na zdrowiu w art. 156 kk oraz wytyczenie w art. 157 § 2 kk granicy między uszczerbkiem średnim a lekkim jedynie za pomocą liczby siedmiu dni, wywołuje liczne wątpliwości oraz praktyczne trudności na gruncie ustalania realizacji znamion strony podmiotowej wskazanych czynów. Skutkuje to zaś pewną „liberalizacją" wymogów co do wykazywania realizacji znamion strony podmiotowej czynów z art. 156 i 157 kk, w tym m.in. posługiwaniem się konstrukcją zamiaru ogólnego. Ukazując mankamenty takiego stanu rzeczy zaproponowałam rozwiązanie alternatywne w postaci zakreślenia granicy między uszczerbkiem średnim i lekkim za pomocą bardziej złożonego kryterium niż tylko aspekt temporalny tj. za pomocą kryterium fizjologicznego wskazującego również na intensywność uszczerbku. Wskazanie w brzmieniu art. 157 § 2 kk, wprost że dotyczy on spowodowania „lekkiego" uszczerbku na zdrowiu skutkowałoby możliwością łatwiejszego wykazywania realizacji znamion strony podmiotowej przy poszczególnych czynach powodujących powstanie uszczerbku na zdrowiu. Z art. 156 kk byłyby wówczas kwalifikowane czyny polegające na spowodowaniu ciężkiego uszczerbku na zdrowiu w jednej z postaci wskazanych w art. 156 § 1 pkt 1 lub 2 kk. Z art. 157 § 1 kk czyny polegające na spowodowaniu uszczerbku innego niż wskazany w art. 156 § 1 kk oraz takiego, który jednocześnie ze względu na swoją intensywność i czas trwania nie może być określony mianem lekkiego. Z art. 157 § 2 kk byłyby wreszcie kwalifikowane czyny polegające na spowodowaniu uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia, które można by właśnie ze względu na aspekt intensywności i czasu trwania określić mianem uszczerbku lekkiego.

Moje aktywność naukowa w zakresie analizy problematyki strony podmiotowej na gruncie konkretnego rodzaju przestępstw znalazła swój wyraz także w opracowaniu dotyczącym znamion przestępstwa obrazy uczuć religijnych (*O znamionach przestępstwa*

obrazy uczuć religijnych raz jeszcze (w:) O pojmowaniu prawa i prawoznawstwa. Profesorowi Stanisławowi Czepicie in memoriam, red. E. Cała-Wacinkiewicz, Z. Kuniewicz, B. Kanarek, Warszawa 2021). Jeden z dwóch głównych nurtów rozważań w tej pracy koncentruje się na próbie rozstrzygnięcia, czy czynu zabronionego polegającego na obrazie uczuć religijnych dopuścić się można również w zamiarze ewentualnym. Zagadnienia związane ze stroną podmiotowa konkretnego czynu zabronionego były przeze mnie analizowane również w artykule naukowych traktującym o ocennym charakterze znamion przestępstw narkotykowych (*Ocenny charakter znamion przestępstw narkotykowych, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 2016, z. 2*). W artykule tym dokonałam analizy istoty znamion ocennych, co stanowiło punkt wyjścia do rozważań czy posłużenie się w typizacji szeregu przestępstw narkotykowych ocennym znamieniem „znaczna ilość", bez podania przez ustawodawcę definicji legalnej oraz przy znacznej rozbieżności orzecznictwa w tym zakresie, prowadzi do nadwyrężenia zasady *nullum crimen sine lege certa* oraz gwarancyjnej funkcji prawa karnego, a przede wszystkim czy niweczy możliwości przypisania sprawcy umyślnego popełnienia tych przestępstw. Dokonany w artykule przegląd orzecznictwa zdaje się potwierdzać te obawy. Odpowiedzią na nie mogłoby być zaproponowane przeze mnie w omawianym opracowaniu ustawowe zadekretowanie kryteriów, jakimi miałyby się kierować organy stosujące prawo przy ustaleniu tego, czy daną ilość środków odurzających należy uznać za znaczną. Wprowadzenie takich kryteriów być może ułatwiłoby ustalanie w praktyce, czy sprawca swoją świadomością obejmował fakt, że przedmiotem jego czynu jest znaczna ilość środków odurzających.

Badanie sfery praktyki w zakresie ustalania realizacji znamion strony podmiotowej czynu zabronionego znalazło także swój wyraz w sporządzonej przeze mnie do jednego z orzeczeń Sądów Apelacyjnych glosie (*Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 30 I 2014 II AKa 251/13, Palestra 2015, nr 5-6*). W glosie tej w pełni zgodziłam się z tezą uzasadnienia Sądu Apelacyjnego w Łodzi, stwierdzającą, że wniosek dotyczący zamiaru zabójstwa (choćby ewentualnego) nie może opierać się na samym tylko fakcie użycia niebezpiecznego narzędzia oraz sposobu działania, ale musi znaleźć potwierdzenie w całokształcie okoliczności czynu oraz cechach osobowości sprawcy. W sporządzonej glosie naświetliłam ponadto możliwe praktyczne trudności w ustalaniu konkretnego kształtu strony podmiotowej nie przekreślające jednak możliwości, czy wręcz konieczności dokonywania takich ustaleń.

Kilkuletnie zainteresowanie problematyką strony podmiotowej czynu zabronionego stało się również przyczyną napisania przeze mnie wspólnie z prof. dr hab. Ł. Pohlem artykułu recenzyjnego jednej z monografii dotyczącej tej problematyki (*Umyślność w prawie karnym i*

psychologii (artykuł recenzyjny), Państwo i Prawo 2016, nr 12, współautor: Ł. Pohl). W artykule tym wskazano na pewne mankamenty recenzowanej monografii, takie jak brak przełożenia poczynionych w niej ustaleń z zakresu nauki psychologii na grunt prawa karnego, brak wskazania wyraźnej granicy między sferą umyślności i nieumyślności oraz nieścisłości i braki o charakterze bibliograficznym. Jednocześnie omawiany artykuł recenzyjny podkreśla też pewne walory przedmiotowej monografii – jej obszerną część empiryczną oraz rozważania w przedmiocie motywacji, mające charakter systemowy.

Jak już wyżej wskazałam, część mojej aktywności naukowej wpisuje się w obszar badań nad subiektywnymi aspektami odpowiedzialności karnej, znajduje odzwierciedlenie w artykułach naukowych poświęconych kwestiom prawidłowej dyferencjacji płaszczyzny strony podmiotowej i winy. Rezultaty badań na tym polu zostały częściowo zaprezentowane już w artykułach opublikowanych jeszcze przed uzyskaniem przeze mnie stopnia doktora. Przykładem może być tutaj artykuł traktujący o stronie podmiotowej czynu zabronionego niepoczytalnego sprawcy (*Strona podmiotowa czynu zabronionego niepoczytalnego sprawcy, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 2013, z. 3*). W artykule tym zanalizowana została problematyka warunku dowolności czynu w aspekcie poszczególnych elementów struktury przestępstwa, w tym przede wszystkim czynu i winy. Wyniki tej analizy pozwoliły na udzielenie odpowiedzi na pytanie o wzajemne relację między niepoczytalnością jako okolicznością wyłączającą winę a kształtem strony podmiotowej jako elementem zespołu znamion czynu zabronionego.

Wyniki prowadzonych przeze mnie badania nad wzajemnymi relacjami między winą a stroną podmiotową zaprezentowane zostały również w innych opracowaniach (*Strona podmiotowa a wina – wzajemne relacje, Acta Iuris Stetinentis 2018, nr 1* i *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 8.02.2017 r. III KK 226/16, Prawo w Działaniu 2017, t. 30*). Pierwsze ze wskazanych opracowań stanowi zaprezentowanie wstępnych, cząstkowych wyników badań przedstawionych już w całości w monografii *Wina w prawie karnym*. Wyniki zaprezentowane we wskazanym artykule przedstawiają próbę uchwycenia różnicy między przesłankami przypisania winy, a przesłankami przypisania umyślności oraz nieumyślności, z wykorzystaniem ustaleń z zakresu psychologii i filozofii. Sporządzona przeze mnie glosa do jednego z orzeczeń Sądu Najwyższego ukazuje zaś liczne trudności, które towarzyszą praktyce prawa karnego w wyraźnym oddzielaniu płaszczyzny strony podmiotowej od płaszczyzny winy.

Ponadto, część mojej aktywności naukowej na polu problematyki subiektywnych aspektów odpowiedzialności karnej dotyczy już *stricte* kwestii winy i jej przesłanek.

Prezentację rezultatów badawczych uzyskanych na tym polu stanowią artykuły naukowe poświęcone konstrukcji niepoczytalności (*Zagadnienie niepoczytalności i poczytalności ograniczonej sprawcy czynu zabronionego, Kwartalnik Prawno-Kryminalistyczny 2012, nr 1-2* – artykuł opublikowany jeszcze przed uzyskaniem stopnia doktora), możliwościom sformułowania trafnej teorii winy (*W poszukiwaniu teorii winy w prawie karnym [w:] Prawo karne jutra – między pragmatyzmem a dogmatyzmem, red. W. Zalewski, Warszawa 2018*), przypisania winy na gruncie art. 31 § 1 kk *(Przypisanie winy na gruncie art. 31 § 3 kk, Palestra 2021, nr 3*) oraz sformułowanej przez M. Małeckiego imputacyjnej koncepcji winy (*Imputacyjna koncepcja winy i ekskulpanty 2° (polemika z M. Małeckim), Państwo i Prawo 2021, nr 5*).

W pierwszym ze wskazanych artykułów, traktującym o niepoczytalności i poczytalności w znacznym stopniu ograniczonej, starałam się przedstawić ustalenia dotyczące tych dwóch konstrukcji wykraczające poza te przekazywane zazwyczaj w karnistycznych publikacjach na ten temat. W szczególności wskazałam na różne możliwe ujęcia normy i choroby psychicznej. Zwróciłam również uwagę na niedostrzeganą dotychczas niespójność nauki prawa karnego w utożsamianiu upośledzenia umysłowego w stopniu lekkim jedynie z ograniczeniem poczytalności, nie wyłączającym możliwości ponoszenia odpowiedzialności karnej, w sytuacji gdy taki stopień upośledzenia odpowiada wiekowi umysłowemu w najlepszym razie 12-latka. W polskim prawie karnym, zgodnie zaś z treścią art. 10 § 1 kk, do ponoszenia odpowiedzialności karnej zdolna jest, co do zasady, osoba, która ukończyła lat 17.

Wyniki badań nad możliwością opracowania nowej, spójnej i trafnej teorii winy zostały przeze mnie przedstawione w artykule pt. *W poszukiwaniu teorii winy w prawie karnym*. Punktem wyjścia w tych badaniach był płynący z analizy dotychczasowych teorii winy wniosek, że są one nieweryfikowalne. Teorie te nie skupiają się bowiem na ontycznych podstawach przypisania winy. W istocie wszystkie mają charakter normatywny. Zaproponowaną przeze mnie w artykule alternatywą dla sformułowania nowej teorii winy jest sięgnięcie do innych nauk, przede wszystkim psychologii i filozofii, w celu poszukania informacji o ontologicznych podstawach winy i jej przesłanek. Alternatywę tę starałam się następnie szerzej przedstawić w monografii *„Wina w prawie karnym”*.

Trzecim artykułem prezentującym wyniki moich badań nad kwestią winy i jej przesłanek jest opracowanie poświęcone przypisaniu winy na gruncie art. 31 § 3 kk. W artykule tym zaproponowana została interpretacja art. 31 § 3 kk respektująca zasadę *nullum crimen sine culpa* i pozwalająca uniknąć operowania na jego gruncie odpowiedzialnością obiektywną.

Artykuł dotyczący imputacyjnej koncepcji winy sformułowanej przez M. Małeckiego stanowi próbę oceny tej koncepcji oraz związanej z nią teorii ekskulpantów. W artykule tym naświetlone zostały wątpliwości co do charakteru tzw. ekskulpantów 2° w kontekście płaszczyzny prawnokarnej reakcji, rozumianej jako decyzja o ukaraniu i wymiarze ewentualnej kary, oraz płaszczyzny przypisania winy.

II. Drugi obszar mojej aktywności naukowej, do którego przypisać można część moich osiągnięć badawczo-naukowych, obejmuje zagadnienia związane z tzw. formami zjawiskowymi popełnienia przestępstwa. Zainteresowanie tym obszarem badań ma swoje źródło jeszcze w przygotowanej przeze mnie pod kierunkiem prof. dr hab. Ł. Pohla, pracy magisterskiej na temat pomocnictwa w polskim prawie karnym. Pokłosiem tej pracy był wydany krótko po jej obronie artykuł naukowy dotyczący konstrukcji usiłowania pomocnictwa (*Problem usiłowania pomocnictwa na tle obowiązującego Kodeksu karnego z 1997 r., Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 2011, z. 3*). Kontynuacją badań nad istotą pomocnictwa jest artykuł dotyczący strony podmiotowej pomocnictwa popełnionego w formie zaniechania (*Strona podmiotowa pomocnictwa przez zaniechanie [uwagi o statusie form przestępnego współdziałania w popełnieniu przestępstwa], Państwo i Prawo 2018, nr 1*). W opracowaniu tym zaprezentowałam rozważania dotyczące samej istoty tzw. form zjawiskowych, w szczególności podżegania i pomocnictwa, które pozwoliły mi następnie na podjęcie próby odpowiedzi na pytanie o dopuszczalność odpowiedzialności karnej za pomocnictwo przez zaniechanie popełnione nieumyślnie.

Opracowaniem poruszającym problematykę istoty tzw. form zjawiskowych jest również artykuł o odpowiedzialności karnej komornika za przestępne współdziałanie w popełnieniu przestępstwa z art. 231 § 1 kk (*Odpowiedzialność karna komornika za przestępne współdziałanie w popełnieniu przestępstwa z art. 231 § 1 kk, [w:] Nowy model zawodu komornika sądowego i finansowania egzekucji sądowej, red. A. Góra-Błaszczykowska, K. Flaga-Gieruszyńska, I. Gil, Sopot 2018*). W opracowaniu tym, na przykładzie dopuszczenia się przez komornika wspólnie z innymi osobami przestępstwa nadużycia władzy, rozważona została kwestia możliwego układu ról *ekstraneusa* i *intraneusa* w poszczególnych postaciach zjawiskowych popełnienia przestępstwa indywidualnego. Odpowiedzialność karna komornika za czyn z art. 231 § 1 kk jest więc w omawianym artykule jedynie pretekstem dla badań nad istotą form zjawiskowych, w szczególności na gruncie przestępstw indywidualnych.

Do problematyki tzw. form zjawiskowych popełnienia czynu zabronionego odnoszą się również wyniki badań zaprezentowane przeze mnie w artykule analizującym konstrukcję

sprawstwa polecającego w kontekście istoty przymusu psychicznego (*Sprawstwo polecające a przymus psychiczny*, Przegląd Sądowy 2019, *nr 5*). W opracowaniu tym zwracam uwagę, że w toku karnistycznych analiz konstrukcji sprawstwa polecającego najczęściej zupełnie pominięta zostaje problematyka związana z osobą, której sprawca poleca wykonanie czynu zabronionego. Tymczasem osoba ta staje się potencjalnym sprawcą wykonawczym czynu zabronionego, zaś u źródła jej czynu tkwią koniunkcyjnie: uzależnienie od sprawcy polecającego oraz wydanie przez niego polecenia. W omawianym artykule zaprezentowane zostały wyniki badań mających na celu zweryfikowanie tezy, że w przypadku sprawstwa polecającego może niejednokrotnie dojść do powstania po stronie sprawcy wykonawczego tzw. przymusu psychicznego, który z kolei może zostać uznany za okoliczność ograniczającą stopień jego winy lub w ogóle ją wyłączającą.

Kolejnym opracowaniem będącym odzwierciedleniem mojej aktywności naukowej na polu problematyki tzw. form przestępnego współdziałania jest glosa do jednego z orzeczeń Sądu Apelacyjnego w Warszawie (*Dopuszczalność konstrukcji usiłowania podżegania w kontekście problematyki jego skutkowości. Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 31 marca 2017 r., II AKa 450/16, OSP 2019, nr 5*). W jednej z tez uzasadnienia glosowanego orzeczenia, sąd ten stwierdził, że podżeganie może być popełnione w formie usiłowania, co ma miejsce wówczas, gdy podżegający bezskutecznie nakłania do konkretnego przestępstwa, jak i gdy bezskutecznie podżega do podżegania. W sporządzonej przeze mnie glosie teza ta posłużyła jako punkt wyjścia do rozważań o formalnym albo materialnym charakterze podżegania i pomocnictwa oraz możliwości łączenia form stadialnych czynu zabronionego z poszczególnymi formami zjawiskowymi. Kwestie te starałam się przy tym naświetlić w kontekście problematyki dążenia do minimalizacji akcesoryjności odpowiedzialności podżegacza i pomocnika.

III. Trzeci obszar mojej aktywności naukowej ogniskuje się wokół zagadnień związanych z dyrektywami sądowego wymiaru kary. Efektem badań prowadzonych w tym zakresie są dwa artykuły naukowe (*Ogólne dyrektywy wymiaru kary, Prokuratura i Prawo 2016, nr 9* i *Skazanie w trybie konsensualnym a ogólne dyrektywy wymiaru kary, [w:] Konsensualizm i kompensacja a podstawy odpowiedzialności karnej, red. I. Sepioło-Jankowska, Warszawa 2016*). Pierwszy ze wskazanych artykułów dotyczy problemu ogólnych dyrektyw sądowego wymiaru kary w ogóle. Podjęłam w nim próbę udzielania odpowiedzi na pytanie o liczbę tych dyrektyw, wzajemne relacje między nimi, funkcje jakie mają pełnić oraz istnienie tzw. dyrektywy nadrzędnej. W opracowaniu tym starałam się nadto naświetlić zasadnicze trudności jakie mogą

się pojawić w stosowaniu art. 53 § 1 kk przez praktykę prawa karnego. Drugi artykuł prezentuje wyniki badań nad problematyką ogólnych dyrektyw sądowego wymiaru kary na gruncie instytucji skazania w trybie konsensualnym. Rozważania zawarte w tym artykule skupiają się przede wszystkim na kwestii związania sądu regulacją art. 53 § 1 kk w przypadku wydania wyroku skazującego w trybie konsensualnym. W celu rozstrzygnięcie tej kwestii w artykule zostaje podjęta próba udzielania odpowiedzi na pytanie o charakter przepisów kpk regulujących możliwość skazania w trybie konsensualnym oraz ich relację względem art. 53 § 1 kk.

Artykułem mojego autorstwa, poruszającym problematykę dyrektyw wymiaru kary jest również opracowanie dotyczące odpowiedzialności karnej nieletnich w polskim prawie karnym (*Criminal liability of juveniles in Polish law, [w:] Juvenile Justice Systems: Poland. Brazil Portugal, red. B. Janusz-Pohl, Peter Lang 2021*). W artykule tym zanalizowana została wzajemna relacja między art. 54 § 1 kk a art. 53 kk. W efekcie wysunięta została teza, że art. 54 § 1 kk nie eliminuje zasad wymiaru kary określonych w art. 53 kk., a jedynie na pierwszym miejscu spośród wymienionych w tym przepisie dyrektyw stawia względy wychowawcze. Kara wymierzana nieletniemu sprawcy wciąż powinna być jednak dostosowana do stopnia społecznej szkodliwości jego czynu, wymogów prewencji ogólnej i indywidualnej oraz limitowana stopniem winy.

IV. Czwarty obszar mojej aktywności naukowej obejmuje badania dotyczące bieżących zmian, które były planowane lub wprowadzane do polskiego prawa karnego. Artykuły naukowe przedstawiające wyniki tych badań stanowią więc przejaw reagowania przeze mnie na bieżące problemy polskiej karnistyki. Do tego obszaru badań zaliczyć z pewnością można dwa artykuły naukowe dotyczące kary ograniczenia wolności (*Kara ograniczenia wolności w perspektywie projektowanych zmian polskiego kodeksu karnego, [w:] Reforma systemu sankcji w austriackim, niemieckim i polskim prawie karnym, red. M. Małolepszy, Warszawa 2015* i *Kara ograniczenia wolności w świetle ostatnich nowelizacji Kodeksu karnego, [w:] Dynamika zmian w prawie, red. M. Nawrocki, M. Rylski, Warszawa 2017*). Pierwszy ze wskazanych artykułów stanowi analizę i próbę oceny projektowanych ówcześnie zmian w zakresie kary ograniczenia wolności, które ostatecznie weszły w życie w ramach nowelizacji kk z lipca 2015 r. Drugi artykuł, sporządzony już po wejściu w życie przedmiotowych zmian w 2015 r. i częściowym ich cofnięciu przez kolejną nowelizację kk z kwietnia 2016 r., stanowi kontynuację rozważań z 2015 r. Podjęta w nim zostaje próba oceny zmian w zakresie konstrukcji kary ograniczenia wolności wprowadzanych kolejnymi, nie zawsze przemyślanymi, nowelizacjami kk.

Również mój artykuł naukowy dotyczący prawnej regulacji zjawiska prostytucji w Polsce stanowi głos w dyskusji toczącej się na ten temat i jest odpowiedzią na powracające plany ustawowej regulacji tego zjawiska (*Prostytucja – penalizować czy legalizować? [w:] Między stabilnością a zmiennością prawa karnego. Dylematy ustawodawcy, red. W. Cieślak, M. Romańczuk-Grądzka, Olsztyn 2017*). W artykule tym zaprezentowałam wyniki prawnoporównawczej analizy uregulowań prawnych w zakresie prostytucji i przestępstw okołoprostytucyjnych w Niemczech, Holandii, Rosji oraz Szwecji. Ustawodawstwa tych państw prezentują odmienny od polskiego model prawnej regulacji prostytucji, mogą więc stanowić inspirację w poszukiwaniu optymalnego rozwiązania problemu prostytucji i przestępstw okołoprostytucyjnych w Polsce. W konkluzji artykułu przedstawiłam trzy możliwe kierunki zmian polskich regulacji prawnych w tym zakresie. Artykuł ten stanowił nadto pokłosie badań przeprowadzonych przez mnie na zlecenie Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości. Badania te miały na celu prawnoporównawczą analizę regulacji prawnych funkcjonujących w Polsce, Holandii, Niemczech, Rosji, Szwecji, Irlandii, Wielkiej Brytanii i Walii oraz na Ukrainie i na Łotwie, dotyczących uprawiania prostytucji i tzw. czynów okołoprostytucyjnych.

Wyrazem mojego zainteresowania bieżącymi kwestiami dyskutowanymi w polskiej nauce prawa karnego jest również artykuł dotyczący właściwej prawnokarnej kwalifikacji czynów polegających na wytwarzaniu lub obrocie dopalaczami (*Wytwarzanie lub obrót dopalaczami jako czyn z art. 165 § 1 pkt 2 k.k., Acta Iuris Stetinensis 2018, nr 2*). W artykule tym przedstawiono wyniki badań nad możliwością kwalifikowania wytwarzania i obrotu dopalaczami jako przestępstwa z art. 165 § 1 pkt 2 kk. Analizie poddano przede wszystkim *ratio legis* tego przepisu, która wskazuje, że nie ma on charakteru reglamentacyjnego i nie penalizuje wytwarzania lub obrotu substancjami szkodliwymi ze swej istoty. Ponadto w artykule zwrócono również uwagę na inne ograniczenia w możliwości stosowania art. 165 § 1 pkt 2 kk jako karnoprawnej reakcji na problem handlu dopalaczami, takie jak konstrukcja abstrakcyjnego narażenia na niebezpieczeństwo czy kwestia przyczynienia się pokrzywdzonego do powstania skutku.

Również pewną odpowiedzią na dyskusję, toczącą się nie tylko w środowisku nauki prawa, ale też w mediach, na temat konfiskaty rozszerzonej, jest mój artykuł naukowy dotyczący tej konstrukcji (*Konfiskata rozszerzona oraz przepadek przedsiębiorstwa – kilka refleksji po roku obowiązywania znowelizowanych przepisów kk, Palestra 2018, nr 9*). W opracowaniu tym, po ponad roku obowiązywania przepisów kk wprowadzających instytucję konfiskaty rozszerzonej, podjęłam próbę oceny ich ostatecznego kształty i diagnozy ewentualnych kwestii problemowych. W artykule tym zwróciłam m.in. uwagę, że

obowiązujące przepisy kk regulujące instytucję konfiskaty rozszerzonej mogą budzić wątpliwości co do ich zgodności z tak fundamentalnymi zasadami prawa karnego jak *lex severior retro non agit* oraz *cogitationis poenam nemo patitur* oraz przedstawiłam argumentację na rzecz tej tezy.

Kontynuacją mojej aktywności naukowej na polu badania instytucji konfiskaty rozszerzonej jest mój udział w charakterze wykonawcy (research cooridnator) w projekcie naukowym „Konfiskata rozszerzona i jej uzasadnienie w świetle praw podstawowych i zasad ogólnych prawa Unii Europejskiej", realizowanym w ramach grantu naukowego z NCN w konkursie SONATA. Projekt ten realizowany jest na WPiA UAM (kierownik projektu: dr hab. prof. UAM Elżbieta Hryniewicz-Lach), we współpracy z naukowcami z 11 państw członkowskich Unii Europejskiej (Austrii, Bułgarii, Chorwacji, Czech, Estonii, Finlandii, Grecji, Hiszpanii, Niemiec, Polski, i Węgier). Badania naukowe objęte projektem mają na celu prawną ocenę kształtu tego instrumentu w 11 porządkach prawnych (z uwzględnieniem orzecznictwa krajowego i europejskiego) oraz jego relacji do praw podstawowych i zasad ogólnych prawa unijnego, mającego chronić wszystkich mieszkańców unii przed nadmierną ingerencją władzy publicznej w ich sferę prywatną. Pokłosiem tych badań ma być opracowanie wymagań, jakie powinny spełniać instrumenty służące efektywnej ochronie bezpieczeństwa i zwalczaniu przestępczości na terenie Unii Europejskiej, aby zachowana została ich zgodność z wymogami unijnej Karty Praw Podstawowych i wewnętrznych porządków prawnych Państw Członkowskich.

Wyrazem zainteresowania bieżącymi zmianami projektowanymi albo dokonującymi się w polskim prawie jest również artykuł przygotowany we współautorstwie z L. Staniszewską (*Obowiązek stosowania przez przedsiębiorców wewnętrznych procedur antykorupcyjnych w świetle projektu ustawy o jawności życia publicznego, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 2019, nr 3*), dotyczący pojawiającej się na gruncie projektu ustawy o jawności życia publicznego problematyki karania w drodze wymierzenia sankcji administracyjnej. W artykule podjęta zostaje próba wykazania, że projektowana procedura wymierzania administracyjnej kary pieniężnej nie jest gwarancją efektywnego i szybkiego karania na gruncie administracyjnoprawnym, a wręcz przeciwnie – konieczność zapewnienia gwarancji zbliżonych do prawa karnego czyni to postępowanie quasi-karnym.

Pracą powstałą w związku z dokonującymi się zmianami w prawie, jest monografia *Komornik w prawie karnym*, której pozostałymi autorami są K. Burdziak i M. Nawrocki (*Komornik w prawie karnym, wyd. Currenda, Sopot 2021*). Monografia ta powstała w odpowiedzi na konieczność zbadania i analizy statusu oraz sytuacji komornika sądowego na

gruncie prawa karnego po wejściu w życiu nowej ustawy o komornikach sądowych z 2018 r. W monografii tej podjęłam się zbadania aktualnego prawnokarnego statusu komornika sądowego jako funkcjonariusza publicznego, jego wzmocnionej ochrony karnoprawnej, ale też jego sytuacji w ewentualnym postępowania karnym, oraz możliwych środków prawnokarnej reakcji, które mogą mieć wpływ na komornika sądowego.

Również artykuł naukowy *Penal and legal aspects of gender confirmation surgery. Considerations in the context of polish criminal law* (Studia Iuridica Cassoviensia 2022, nr 1, współautor: K. Burdziak) jest wyrazem dostrzeżenia problematyki prawnej, w tym także karnoprawnej, związanej z zabiegiem chirurgicznej zmiany płci na gruncie polskiego systemu prawnego. Podobnie jak w przypadku zjawiska prostytucji, obszar ten stanowi swoistą niszę prawną, tj. zabiegi takie są wykonywane, jednak pozostają prawnie nieuregulowane, co może rodzić pewne problemy na gruncie polskiego prawa karnego. Przedmiotowy artykuł stanowi probe zbadania tych problemów i sformułowania ich możliwych rozwiązań.

V. Na piąty obszar badawczy mojej aktywności naukowej składają się próby połączenia badań prowadzonych na gruncie prawa karnego materialnego ze sferą postępowania karnego oraz prawa karnego wykonawczego. Efektem tej próby jest pięć prac (*Tryb ścigania przestępstwa w przypadku zbiegu przepisów ustawy, [w:] Profesor Marian Cieślak – osoba, dzieło, kontynuacje, red. W. Cieślak, S. Steinborn, Warszawa 2013*, współautor: M. Szczepański, artykuł opublikowany jeszcze przed uzyskaniem stopnia doktora; *Porozumienia procesowe – alternatywa czy dominanta w postępowaniu karnym, Acta Iuris Stetinentis 2016, nr 4*; *Diagnostyka sądowo-kryminalna w orzekaniu i wykonywaniu warunkowego przedterminowego zwolnienia w teorii i praktyce sądowej – raport z badania, Prawo w Działaniu 2019, nr 39*, współautorzy**:** J. Nikołajew, K. Burdziak, M. Jankowski, *The use of AI in formulating a criminological prognosis of an offender, Technium Social Sciences Journal 2021, nr 11*, współautor: K. Burdziak i *Warunkowe przedterminowe zwolnienie jako możliwa ścieżka resocjalizacji* [w:] Karanie, terapia, resocjalizacja. W poszukiwaniu najlepszych rozwiązań, red. M. Kowalczyk, D. Mackojć, Wydawnictwo Naukowe UMK, Toruń 2021).

Pierwszy ze wskazanych artykułów porusza problematykę właściwego trybu ścigania przestępstwa w wypadku zaistnienia zbiegu przepisów ustawy, w sytuacji gdy w jednym, ze zbiegających się przepisów stypizowane zostało przestępstwo ścigane w trybie wnioskowym. W artykule tym przedstawiona została argumentacja na rzecz tezy, że postępowaniem karnym należy wówczas objąć całość zachowania się sprawcy i w kwalifikacji prawnej ujawnić

wszystkie zbiegające się przepisy. Drugi ze wskazanych artykułów przedstawia wyniki badań nad rozwojem porozumień procesowych w polskim postępowaniu karnym. Ukazuje kolejne liczne nowelizacje przepisów regulujących instytucje skazania bez rozprawy i dobrowolnego poddania się karze. Artykuł ten stanowi również próbę oceny współczesnego znaczenia porozumień procesowych w polskim wymiarze sprawiedliwości poprzez wskazanie kluczowych zalet konsensualizmu oraz naświetlenie możliwych kosztów i zagrożeń z nim związanych.

Trzy pozostałe artykułu związane są z obszarem prawa karnego wykonawczego i dotyczą praktyki orzekania i wykonywania środka probacyjnego w postaci warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbycia reszty kary pozbawienia wolności. Pierwszy z nich - *Diagnostyka sądowo-kryminalna w orzekaniu i wykonywaniu warunkowego przedterminowego zwolnienia w teorii i praktyce sądowej – raport z badania*, jest pokłosiem badań przeprowadzonych przeze mnie wspólnie z K. Burdziakiem i M. Jankowskim na zlecenie Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości. Wyniki tych badań przedstawione i analizowane w przedmiotowym artykule wskazują, że praktyka orzekania i wykonywania warunkowego przedterminowego zwolnienia oderwana jest od wymogów zawartych w art. 77 § 1 kk. Z związku z tym, w artykule sformułowano szereg postulatów *de lege ferenda* mających zapobiec mankamentom ujawnionych w badaniach – m.in. postulat stosowania pewnych wystandaryzowanych narzędzi diagnostyczno-pomiarowych, które ułatwiłyby ocenę, czy w przypadku konkretnego skazanego zachodzi pozytywna prognoza społeczno-kryminologiczna. Rozwinięcie tej myśli stanowi napisany przeze mnie wspólnie z K. Burdziakiem artykuł *The use of AI in formulating a criminological prognosis of an offender* analizujący możliwość wykorzystania AI (sztucznej inteligencji) w formułowaniu prognozy kryminologicznej wobec sprawcy przestępstwa w kontekście instytucji warunkowego przedterminowego zwolnienia. Analiza ta uwzględnia kilka istniejących już narzędzi AI, które mogłyby zostać użyte do formułowania prognozy kryminologicznej. Kontynuacją badań dotyczących warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbycia reszty kary pozbawiani wolności jest opracowanie *Warunkowe przedterminowe zwolnienie jako możliwa ścieżka resocjalizacji*, w którym starałam się naświetlić potencjalny walor resocjalizacyjny tego środka probacyjnego.

Wyrazem zajęcia się w mojej pracy naukowej również zagadnieniami z obszaru postępowania karnego, jest udział w projekcie badawczym „Effective Justice – International and Comparative Approaches" i zajęcie się w jego ramach zbadaniem problematyki przesłuchania małoletniego w polskim postępowaniu karnym na tle międzynarodowych i

europejskich standardów prawnych. Przedmiotowy obszar badawczy wymaga i pozwala mi również na uwzględnienie pewnych kwestii psychologicznych w analizowanej problematyce.

6. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę lub sztukę.

W związku z zatrudnieniem na WPiA US na stanowisku adiunkta w latach 2014-2022 przeprowadziłam blisko 1800 godzin wykładów, konwersatoriów i ćwiczeń, dla studentów prawa, administracji, finansów i rachunkowości oraz studentów z programu ERASMUS, z następujących przedmiotów:

- Prawo karne materialne (wykład i ćwiczenia),
- Kryminalistyka (konwersatoria),
- Kryminologia (wykład),
- Prawo wykroczeń (wykład),
- Prawo karne wykonawcze (konwersatoria),
- Prawnokarna ochrona obrotu gospodarczego (wykład)
- Polish Criminal Law (wykład i ćwiczenia),
- Penal Proceedings Compared with Procedural Reform on the European Continent (wykład i ćwiczenia),
- Crime detection and the cooperation of Law Enforcement Agency in EU (ćwiczenia),
- Basics of forensic setting and collecting evidence (ćwiczenia).

Byłam również recenzentem prac magisterskich przygotowywanych przez seminarzystów prof. dr hab. Ł. Pohla. Pokłosiem mojej działalności dydaktycznej jest wydanie podręcznika do prawa karnego materialnego (*Prawo karne materialne. Kurs skrócony, wyd. C.H. Beck, Warszawa 2021*, współautorzy K. Burdziak i M. Nawrocki).

W ramach mojej działalności organizacyjnej, jeszcze przed uzyskaniem stopnia doktora, byłam członkiem Komisji Dyscyplinarnej dla doktorantów, członkiem i wiceprzewodniczącym Wydziałowej Komisji Ekonomicznej dla doktorantów oraz członkiem Wydziałowej Rady Doktorantów (WPiA UAM). Następnie, już po uzyskaniu stopnia doktora, byłam członkiem Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli Akademickich, członkiem i sekretarzem Wydziałowego Zespołu ds. Jakości i Programów Kształcenia oraz członkiem zespołu kierunku

Prawo ochrony zasobów naturalnych (WPiA US). Aktualnie jestem członkiem wydziałowego zespołu ds. współpracy międzynarodowej (WPiA US).

Moja aktywność organizacyjna przejawia się również w udziale w komitetach organizacyjnych konferencji naukowych:

- ogólnopolskiej konferencji naukowej „I Ogólnopolski Zjazd Młodych Karnistów. Interdyscyplinarność badań w naukach penalnych", 2012, WPiA UAM, Poznań;
- Ogólnopolskiej konferencji naukowej „II Ogólnopolski Zjazd Młodych Karnistów. Nullum crimen sine lege", 2013, WPiA UAM, Poznań;
- Ogólnopolskiej konferencji naukowej „V Karnistyczne Spotkania Naukowe. Okoliczności wyłączające przestępność czynu w ujęciu interdyscyplinarnym", 2018, WPiA US, Szczecin.

Ponadto, jestem opiekunem naukowym studenckiego koła naukowego prawa karnego działającego przy WPiA US.

W ramach działalności popularyzatorskiej prowadziłam w 2014 r. zajęcia dla uczniów LO w Chojnie z zakresu podstaw prawa karnego materialnego, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki wieku sprawcy. Natomiast w marcu 2022 r. w ramach przygotowywanych przez WPiA US kursów maturalnych dla maturzystów przeprowadziłam wykład dotyczący podstawowych zagadnień z zakresu prawa karnego. Praktykowaną przeze mnie formą popularyzacji nauki jest również publikowanie artykułów popularno-naukowych z zakresu prawa karnego w internetowych serwisach prawnych:

- „Przestępstwa w biznesie" (https://www.filipiakbabicz.com/przestepstwa-w-biznesie/kategoria/przestepstwa-gospodarcze/biale-kolnierzyki/)
- „Tymczasowy Areszt" (https://www.filipiakbabicz.com/tymczasowy-areszt/)

oraz w dzienniku „Rzeczpospolita".

Pewną formą aktywności naukowej i popularyzatorskiej jest również moja współpraca z otoczeniem społeczno-gospodarczym. W ramach tej współpracy przeprowadziłam szkolenia „Błąd z art. 28 § 1 kk i obiektywne przypisanie skutku – teoretyczne konstrukcje użyteczne dla obrońcy" dla prawników Kancelarii Prawnej Filipiak Babicz Legal sp. k. w Poznaniu (szkolenie punktowane i zgłoszone do ORA w Poznaniu). Przeprowadziłam również szkolenie dla Związku Banków Polskich „Ścieżka karna jako odformalizowana, tania, szybka i skuteczna ścieżka zabezpieczania majątku dłużników oraz dochodzenia roszczeń (w tym zagadnienia dotyczące konfiskaty rozszerzonej, zabezpieczenia majątkowego i obowiązku naprawienia szkody)" w zakresie zagadnień z zakresu prawa karnego materialnego (rodzaje przestępstw popełnianych na szkodę banku).

……..……..…….

(podpis wnioskodawcy)